

Nyugati tuja, közönséges borostyán

Békés pillanat, egy bizonyos szögben esik a fény a szemközti háztetőre. Ügyetlenül rakták a gyógyszerész által megbízott mesterek a cserepeket. Az eresz közelében, egy vízszintes vonalban árnyék jelzi a hibát, a szükségesnél pár centivel kijebb került a lécezés. Sima falusi kontytetőről van szó, de mert nemrég újtották fel, nagyon is lehetséges, hogy ez a túlemlés szándékos, célja van, és az idő múlásával függ össze. Télen a hó töréséből is jól látszik ez a nagyon is emberi jelzés, mellyel talán nekem akartak üzeni, aki itt lakom szemben, vagyis néhány dologra ebből a szögből van rálátásom.

Egyébként a nappalink ablakából látni erre a déli kertrészre, gondozott, virágos, zárt terület. A kerítésünknek támaszkodó sövény fölött a nemrég cserélt, bársonybarna plasztikus betűkből kirakott homlokzati felirat: GYÓGYSZERTÁR, épp félbevágva látszik. Mondom, békés pillanat, a feleségem nincs itthon, szünetet tartok az írásban, a telefon sem csörög, a magányos egyént izgalmas dialógusba vonják bizonyos erők. Az izgalom pedig csak azon múlik, aznap el tudom-e hitetni magammal, hogy minőségi jelzéseket kapok a kertből, nem csak az időmet pazarolom.

A déli kertrész amolyan nemszeretem terület. Nem bírom benne, hogy minden szépsége a feleségemnek köszönhető, viszont újabban, a legutóbbi időkben, a szépséget képes vagyok felfedezni, gyönyörködöm benne. Olyasmi történik például, amihez máskor hetek kellene, és főleg erős motiváció vagy kényszer: kilépek a bejárati ajtón. Le a négy lépcsőn, a ház sarkánál jobbra fordulok, lehajolok, néha le is guggolok, és lefényképezem, amit látok. A képeket látva azt mondaná a feleségem, legalábbis ezt szokta ilyenkor, hogy egy *egész* örökkévalóság eltelik, mire kimozdulok, így legalább... ésatöbbi. Szóval, hogy ebből, az örökkévalóságból van egy *egész*. Vagyis *vége*, legalábbis egy mérhető szakasza van, és akkor máris Kantról beszélnek a feleségemnek, de már nem figyel, ki-megy egyetlen szó nélkül. Azt a mondatot még lezárom... érdekes, ez tényleg így van, hiába állok immár egyedül a helyiségben, nincs lezáratlan mondat. Úgy lehet ez, mint az örökkévalósággal.

A déli, nagyjából száz négyzetméteres terület mindig változóban van, ha úgy vesszük, forradalomban éli napjait: ágyások, fajták buknak el és emelkednek fel, jár le, avagy jön el az idejük. Hihetetlen körforgás. Nem tudom, helyese-e így kertészkedni. Valóban ennyit élnek a virágok, és ilyen készséggel átadják a helyüket egy másiknak? Ki szabja meg az életciklusukat, tényleg a feleségem lenne az? Minden egyetlen kérdéssel kezdődött: egyetérték-e azzal, hogy ne csak fű legyen. És attól a naptól fogva elképesztő kilengésekkel zajlanak az üt-

közetek, a kertész akarata feszül szembe a természeti törvényekkel. A feleségem erős akaratú ember. Előbb mezei virágok kellettek neki. Cickafark, búzavirág, bükköny. Az igazi vidéki kertstílust, a plebejus kertet kedvelte. Na jó, nyár végén legyen dália. Fő az ötletszerűség. A cserjefélék terén is. Ja és a hortenzia. Magról nevelni fantasztikus, főleg, ha elfelejtettük, milyen magokat ültettünk. Legtovább, és ez éveket jelent, a levendula és a lila kerti pletyka tartott ki. Átmenetinek bizonyult, még ha esetenként, idő múltán, újra fel is tűnt, a fehér nőszirom, rózsza, szép volt a sásliliom sárgája, különleges a szerelemvirág, a hagymavirág. Őszi bajnokom lehetne ismét a pampafű, beleadni apait-anyait a színekkel, lila, világoskék, sárga... Ha a százszorszépek fehér-sárga virágai az ég felé meredtek, jelezték, egy darabig nem jön vissza az eső. Volt páfrány, kihalt, azt mindketten sajnáltuk. Néha vannak percek, amikor ilyesmikről beszélgetünk, és akkor szóba kerül a titokzatos páfrány veszte. A feleségem ritkán figyel fel csak úgy valamire. Erről az egy növényről és történésről tudtunk beszélni, igaz, nagyon szűkre szabott időkeretben. Általában nincs szükség szavakra egymás között, nem azért, mert tudjuk, milyen jelentéktelen problémákat szül, ha az emberek odafigyelnek egymásra. Nem nagyon van mit mondani. Ha átjön is hang felőle, legtöbbször nem érteni...

Az viszont jól látszik, hányféle módon lehetséges elhódítani a boldogságot. A legegyszerűbb módja, ha elfeledjük a szótári jelentést, az idegesítő tudományos körülírást, és belemegyünk, hogy ha már ez jött szembe, hozzuk ki belőle a legtöbbet. A feleségem talán életében nem kószált még. Ezzel mit lehet kezdeni? Hogy nincs egy céltalan perce, és ez dermesztően hidegnek mutathatja. A nevetőráncai állandósultak és elmélyültek az arcán. Sokszor előfordult, hogy kora reggel beautózott a városba úszni. Ettől magabiztosabb lett. Nagyon ritkán néz a szemembe, ha muszáj, egyetlen másodpercnél nem tart tovább. Ha olyan könnyű lenne nyavalyás határvonalakat húzogatni, és az akadályok láttán mindent annyiban hagyni, ebből minden normális ember azt szűrné le, hogy ez a házasság idegen, feltérképezetlen terep, úgy rossz, ahogy van. De a merevség még nem ellenségesség. Az érdektelenséget is fel lehet fogni úgy, hogy túlfutott, kiégett, tönkrement türelmetlenség. Az egykori remények, ugye... Egyszer együtt voltunk például egy kertészeti kisáruházban, és az pazar harminc perc volt. Az oda- és visszaúttal együtt egy óra. Egy oázis volt az a hely nekünk, egyébként talán valóban ez volt az áruház neve. *Prunus laurocerasus novita*, kettőt vettünk belőle. A gyógyszertár felőli oldalon kiment egy tő a sövényből, azt kellett pótolni, és valami újat akartunk, másfélét. *Babérmeggy*, ez nekem tetszett. A feleségem olyan gyorsan haladt a sorok közt, abban a miniatűr labirintusban, hogy állandóan elveszítettem, keresnem kellett, hol van, utána menni, beérni. Az áruház hátsó, szabadtéri traktusában magasabb növények voltak, el lehetett tévedni, szó se róla, de nem volt kötelező.

Mint kiderült, a növényeknek nem hátrány, ha valamivel kilógnak a többi közül. Legelevenebb szín. Legvastagabb, húsos szár. Vagy a fene tudja: hogy valamelyik ellenállhatatlanul viccesnek tűnjön profilból. Némelyik úgy néz fel az ágyásból az ablakunkra, mintha ránk várna. A saját történetének egy új fejezetét mesélné, ahányszor a közelébe érünk. Komolyan, mintha élnének. És hányszor jártam úgy, néztem az egyiket az ablakból, és magamban mondtam neki: *Új haj-*

szín? Vagy: Csak nem fogytál? Jól áll. Míg máskor: Ideges vagy, csak nem ez lesz a nap, amikor el akarsz követni néhány hibát? Eleinte ezeket a kérdéseket tényleg feltettem nekik, de azt láttam a feleségemen, mintha megütközne ezen, és a legrosszabb eshetőségeket latolgatná velem összefüggésben. Elhúzta a száját, *szellemeket látsz*, mondta, mérgesen horkantott. Ez nem jó nála. Hadilábon áll a szenvedéllyel, és ez teszi kiismerhetetlenné. Ennél csak egy rosszabb van, amikor szomorú, ezért attól a naptól eltitkoltam a növényeinkkel folytatott társas életemet. Fantáziáltam róla, hogy ő is beszél velük, némán, mert ő is szégyelli. És tényleg lehet, hogy ez valami törvényen kívüli helyzetbe taszít, mármint a furcsa szórabírhatóságunk, ha növényekről van szó. Így hát hallgattunk mind a ketten.

Nem volt más a helyzet a rovarokkal és a hullókkal sem. Ezek a találkozásaim egészen döbbenetesek voltak. Az elsőt sosem felejttem el. Abban az időben már hetek teltek el anélkül, hogy kiléptem volna a kapunkon. A dupla járólapnyi széles, házhoz tapadó járdán közlekedtem, nem számítottam semmi rendkívüli-re. Kívülről senki sem láthatott meg, mindenholnán takarásban voltam, a bábérmeleg is rég megerősödött. Hibátlan a védekezés. Egyszerre ott volt egy mutatóujjnyi, olyan hosszú és vastag valami a rücskös külső vakolaton. A lábamat fölött úgy két arasznyira. Nem mozdult. Nem voltam teljesen biztos benne, néztem a képkeresővel, *Mantis religiosa*, imádkozó sáska. Két óra múlva, minden észszerűséget félredobva újra kimentem, és még ugyanott volt, mozdulatlanul. Ott kellett lennie, szükségem volt rá, hogy másnap is élhessek. Meglepetés, változás, kiugró újszerűség, ugyanakkor egy üzenet is: na erről beszélünk, szedd össze magad. Vannak még élőlények, akiket a mozdulatlanságból fakadó tárgyyszerűségük tesz élettellivé. A lényeg, hogy elvarázsolt, és úgy pörögtek bennem a képek, érzések, mintha alaposan összeráztak volna. Megtörtént ugyanez békával, apró, sárgásbarna lény volt, elém ugrott és húsz percen át ott maradt. Ki se nyitotta a szemét. Hihetetlenül közeli fotókat készítettem róla a mobiltelefonommal. Csodálatos volt: azzá tette a közöny és a tettek hiánya. Látszott, teljesen elfordult az élettől, és ez engem szentimentális hangulatba ejtett. Valamivel később, ezt már az ablakból láttam, eltűnt.

Nem tűntek el azonban azok a szerencsétlen madarak a keleti oldalon. Soha nem támadna kedvem megszökni innen, ez viszont egy tetőtől talpig hamis, velejéig romlott tájéka a háznak, az udvarnak. Erre nyílik a ház bejárati ajtaja és a gyalogos kapu az utca felé – az örök nagy kérdések régiója, és mennyi törés, megalázó csőd szemtanúja. Errefelé a házból a nappali egyik ablakán, de leginkább, testközelből, a több funkcióváltáson átesett, hosszúkás előtér, a zárt *terasz* két duplaablakán át nyílik kilátás. Az ocsmány keleti oldal. Ahogy ideérek, máris elviselhetetlenné válik a dolog, a közlekedés. Lassan-lassan ráveszem magam, kinézek az ablakon, de rettegek attól, mikor hallom meg a hangot. A tompa puffanást. Mármint a verebek koppanását. A bejárati ajtón három osztatban belátásgátló thermo üveg van, kész madárccsapda. De kissé ferde szögben a terasz jóval nagyobb ablakainak víztiszta üvegei is láthatatlanok. A verebek meg ott tombolnak szemközt, a kerítésemnek dőlő tujasor vízszintesre nyírt tetején napfürdőznek, rázkódnak, pezseg a felszín tőlük. Onnan huppannak le a kőre, a tuja lehullott termését bökdösik. De amelyik odaátról, a világ felől érkezik, nagy sebességgel... Koppan és ott marad az ajtóm előtt. Vége. Semmit sem ér a felhal-

mozott tapasztalat, ezek nagyon gyors akciók. Alig pár eset volt, amikor néhány perc múltán lassan megremegtek, kóvályogtak, végül el tudtak repülni.

A keleti oldalon is rengeteg a virág, viszont mind cserépben, dézsában, két embernek is nehéz betontartókban, a cserepek pedig állványokon, kaspókban, és egy szerintem méregdrága rattanasztal bádogbetétjében zsúfolódnak. Mindig a feleségem takarítja el a döglött verebeket. De volt egy eset, amikor óvatosan kinyitottam a bejárati ajtót, és a porszívó csövével belelöktem a tetemet a lépcső mellett, úgy fél méterrel lejjebb lévő virágdézsába. Vajon mit gondolhattam? Bármilyen elégtétel vágya kevés ahhoz, hogy egy férj ilyet tegyen. Olyan zavarosak néha a döntést megelőző pillanatok.

Jobb szeretem a téli udvart, már amikor még volt tél... Kevesebb a madárbal eset, és tényleg volt olyan tél, amikor megmaradt a hó. Olyankor, emlékszem, a gyógyszerár hóval fedett teteje brokát szemfedőre emlékeztetett, és pontosan azt gondolhatta az ember, amit egy fájdalmas temetés utáni gyászban, hogy nem megy sehova, otthon marad, bezárkózik. Most nyár van az őszben, nem megyek sehová, bezárkózom, az ablakaimból nézem a számtalan vezetéket. Ha úgy éri őket a nap, vagy úgy fordítja a szél, fémszállakként elevenednek meg. Bármilyen évszak van, vagyis ma már ezek az évszakutánczatók, a klasszikus tél és ősz korcsai, kinti, fásasztó olajnyomatszerűségek, szóval úgyis oda fogok kilyukadni, hogy nem megyek sehova.

Atmegyek a konyhába, és hirtelen megrohannak az emlékek. A Thuja occidentalis, a Nyugati tuja, tíz óriás, véletlenül a teleknek valóban a nyugati részét zárják le, de nagyon határozottan, pengefalként. Talán 2006-ban volt az az árvíz... azután osztotta ki az önkormányzat, és közmunkások ültették el mind a tízet. Ezeknek semmi sem ártott. Annyira igénytelenek voltak, hogy el is felejtettük őket. Úgy két-három éve fedeztem fel, te úristen, ezek mekkorák! Egy kicsit komikus volt, mint egy kései szülői felismerés, hogy megnőtt ez a gyerek... Az újdonság erejével hatott, sőt, megindító volt, hálát éreztem, ugyanakkor kissé meg is ijesztett az akkor már tíz méter magas tujasor monumentalitása. Emlékszem, próbáltam elviccelni a dolgot: *ez a letaglózó kreativitás, és hogy mindez hagyományos anyagból...* A feleségem nem volt vevő a humoromra, sosem értette, minek próbálkozom még mindig. Nem bántam, nem érdekelt különösebben, csak az ütött szíven, számára mennyire természetes és ismerős lehetett ennek a növekedésnek minden szakasza. Legalábbis erre jutottam abból, amit a tekintetében láttam: a szórakozottságomnak szóló csodálkozást és a teljességgel haszontalan létezésemet illető rosszallást.

Valamit még muszáj elmondanom ezzel a pillanattal kapcsolatban. Varázsos volt. Referenciapont, igazi vízválasztó, emberfeletti. A fák sorozatmintája a fenéségesség irányíthatatlan érzetét keltette bennem, ugyanakkor fenyegetést is jelentett, bár ez utóbbinak nem találtam közvetlen okát. Talán a felismerés volt: meg kellett erőltetnem magam, hogy természetes látványként értelmezsem. Csak a felforgató potenciál jött át, amitől borzongtam és mélyeket sóhajtottam. És idétlen gyerekkori dalokat dúdoltam. Így volt, bizony. Nem az ugrott be tehát, hogy földlabda, gyökérzet, szerves trágya, belocsolás, aztán évek ésatöbbsi. Hanem talán egy baljós történet szereplői ők tízen, mely megfilmesítésre vár. Hogyan lehet ilyen tökéletes ez a védelmi vonal?! Az ilyesfajta elbizakodottság

egyébként egy mechanizmusra épül, kint a szabadban, egy erdőben, mezőn, a széplelkek körében, mégpedig arra a feltevésre, hogy a csodálattal nem fér meg a félelem.

És csak most ugrik be, van egy fénykép, amin egész elöl, a kétszárnyú kapunál állok, így a fák sora egyben lett megörökítve – és mint staffázsfigura, ott vagyok az elején, egy törpe lény a tíz méter magas, mélyzöld fal előtt. Egy pohár vizski van a kezemben, még arra is emlékszem, milyen ütemben forgattam benne a jeget. Hallom a szelet a tuja gyomrában megfordulni, látom bolyongását és furatait, játékát. Élvezettel nézem a kontrasztos színeket, az ágak vonalának szinte zenei élményt nyújtó rezgéseit, a növény részeinek diszkrét halmazait – melyek káprázatosak. Bár megvannak a törvényei, szembe lehet szegülni a világegyetemmel. A Nyugati tujákat húzza valami az ég felé. Olyan gyorsan nőttek, hogy az ember miniatúrává vált alattuk. Nőhetnek, föl egészen az atmoszféra gázburkáig. Azt mondom nekik: *Mindig tudtátok, mit csináltok.* A fényképet csak a feleségem készíthette, olyan most a kezemben tartani, mintha a nevelése ért volna be.

Mint mindegyik történet, ez is akkor kezdődik, amikor felidézem. De miről fog szólni ez a történet? Folyton azt remélem, hogy el tudok mélyedni egy rovar szépségében, egyszer el fogom hinni, hogy a jó feltétel nélkül létezhet, és ez elég, de közben éveket töltök mechanikus műveleteknek kiszolgáltatva. A faszor szétterülő ágai mindenféle élőlénynek látogatóközpontjául szolgáltak, biztos megestek rendkívüli események, néhány órúlt vihar, vagy kopogó jég, villám tetszelgett a végzet szerepében – mindhiába. Lettek, vannak, lesznek.

Leteszem a fényképet, kifelé figyelve nyugtázom, hogy balról a negyedik fának a felső harmadán a kiütkező borostyán száradni kezdett. Ez az egyébként nagyszerű növény, a Hedera helix, közönséges borostyán egy ideje ott volt már mindenhol a kertben, a keleti és a déli oldalon is, sőt, láttam a Nyugati tuják tövében is szétterülni. De nem vettem észre, milyen körmönfont tervet eszelt ki. Támadás ért minket. Ott a felső harmadban ütkezőtt ki, s rögtön szűk ölnyi csomóban. Elolvastam róla mindent, és úgy nézett ki, igazából nem szívja el a erejét. Az én életemmel a hátam mögött el tudom ezt hinni? Napokig terveztem az ablak mögül, mit tegyek. Majd egy metszőollóval kimentem. Egyetlen, ujjnyi vastag szár, légygyökér tört fölfelé nyílegyenesen. Lenyűgözött, milyen tökéletes, hézagtalan a felfekvés, és az a kétoldalt leomló barnás háló, ami a fa kérgéhez tapad, húzza oda a szárat. Tapintásra száraz volt, de a következő pillanatban mintha hirtelen minden megváltozott volna, olyannak véltem, mint a női szeméremszőrötet, és az egész testemen halovány elektromosság cikázott, kéjes érzés volt megérinteni. Megint a feleségemre gondoltam, de távoli asszociáció lehetett, mintha csak tréfálkozni akarna velem valaki. Előbb két-két centis részeket metszettem ki a borostyán légygyökeréből, azokat le is vettem. Így az áramlás, véltem, megszakadt. Megöltem. De zavart, mindig ilyen voltam, hogy van-e számára visszaút. Néztam, a többi nem mozdult, iszonyú erővel húzta magát a fához. Egyre kínosabban éreztem magam, nem tudtam, rosszat teszek-e, kinek, minek ártok.

Túlontúl száraznak tűnt az egész ismerős-idegen képződmény. Pedig abban is élet van, gondolkodtam el, felvehet vizet a törzsből? Vagy csak kapaszkodik

belé? Döntöttem, vissza csavarhúzóért, amivel felfeszegethettem a fatörzsre tapadó gyökeret, amilyen magasan csak elértem. A földből is kihúztam, vigyázva, gyökere se maradjon. Most nézem, megvan az eredmény. Odafönt száradnak a borostyán levelei, mattulnak, dőlnek oldalra. De ismét gyáva voltam. Általában hosszú perceket töltök el annál az ablaknál, a kávémmal, egy száraz keksszel, egy könyvet leeresztve, melyből a szobák közti járkálás közben olvastam el egy-egy bekezdést. De ösztönösen kerülte a tekintetem a fa tetejét. Csak most merem megnézni, mit műveltem. Szóval amikor úgy igazából rámeredek a történésekre, szíven üt a látvány.

Nincs időm gondolkozni. A rendelőből telefonál az asszisztensnő, afféle dadámmá vált, testes, ötvenes asszony. Ő gondolzza a kinti virágokat, szívességéből. Látszólag nem törődik a ténnyel, de én tudom, nincs semmi szaguk. Azt hittem, ezt említenem kell, mert a feleségem tudta. Mondja a telefonban az ápolónő, hogy ne felejtsem, hozzák hatkor a csokrot. Meg hogy vettem-e föl a kártyáról pénzt, mert készpénz kell. Figyeljem a csengőt. Ne jöjjön át? Először nem értetem, mit akar. Utána már gyorsan eldőlt. Nem fog menni. Ez a november is úgy múlik el, hogy nem megyek ki a feleségemhez a temetőbe.